

Handleplan for sprog, læsning og skrivning i Syddjurs Kommune

Indholdsfortegnelse

1. Formål
2. Baggrund
3. Målgruppe for handleplanen
4. Data og analyse af data
5. Den første læseindlæring - tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser
6. Den fortsatte læsning samt arbejdet med sproglig udvikling i fagene - faglig læsning og skrivning
7. Læsemotivation samt analog og digital læsning
8. Forældresamarbejde om sprog og læsning
9. Skrivning og skrivedidaktik
10. Ordblindhed - foregribende og indgribende indsatser

Handleplan for Sprog, læsning og skrivning i Syddjurs Kommune har fokus på at styrke elevernes sproglige udvikling og har samtidig til formål at skabe en fælles retning for arbejdet med sprog og skriftsprog på skolerne i Syddjurs Kommune.

Handleplanen indeholder 8 fokusområder og indeholder anbefalinger ud fra forskningsbaserede undersøgelser. Handleplanen omfatter arbejdet med følgende områder:

- Data og analyse af data
- Den første læseindlæring - tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser
- Den fortsatte læsning samt arbejdet med sproglig udvikling i fagene - faglig læsning og skrivning
- Læsemotivation samt analog og digital læsning
- Forældresamarbejde om sprog og læsning
- Skrivning og skrivedidaktik
- Ordblindhed - foregribende og indgribende indsatser

Sammen med Fælles mål for dansk¹ samt Lærings- og Trivselspolitikken for 0-18 år i Syddjurs Kommune² skaber handleplanen rammen for skolernes lokale initiativer på sprog- og læseområdet.

Formål

Formålet med handleplanen er at medvirke til, at alle elever i Syddjurs Kommune bliver i stand til at begå sig i et skriftbåret og digitalt samfund i forandring. Målet er at styrke elevernes sproglige udvikling samt læse- og skriftsproglige kompetencer. Handleplanen skal sikre en fælles retning på tværs af skolerne i Syddjurs kommune samtidig med, at skolernes forskellige tilgange til at nå målet respekteres.

Der er fokus på god undervisning, læringsfællesskaber og deltagelsesmuligheder for alle elever.

¹ [Fælles Mål for dansk, emu Danmarks læringsportal](#)

² [Lærings- og trivselspolitik for 0-18 år i Syddjurs Kommune](#)

Baggrund

Arbejdet med sprog, læsning og skrivning udgør fundamentet for elevernes faglige udvikling på tværs af fagrækken.

På nationalt plan så vel som i Syddjurs Kommune ses en ændret udvikling i børns læsevaner og herpå følgende læseresultater.³ Internationale og nationale læseprøver viser, at danske skoleelever på mellemtrinnet præsterer overvejende godt, når det gælder digital læsning, hvorimod den analoge læsning - både fagtekster og fiktion - udfordrer elever på det øvre mellemtrin. Litteraturlæsning er en del af dannelsesaspektet, hvor børn og unge kan identificere og spejle sig i omverdenen. Litteraturlæsning kalder på fordybelse og vedholdenhed, som er vigtige kompetencer og modsvar i et hastigt foranderligt og digitalt båret samfund.

I Syddjurs Kommune følger skolerne en kommunal evalueringsplan, som indeholder anvisninger til hvilke screeninger og test, eleverne afvikler i grundskolen. Den kommunale evalueringsplan følges op af lokale evalueringsplaner. Evalueringsplanen er med til at sikre en systematisk opfølgning på alle elevers læsekompetencer.

Effektmåling sker på baggrund af de nationale test i læsning, hvor Syddjurs Kommune følger de nationale mål og anvender følgende nationale resultatkrav.

- Andelen af de allerdygtigste elever i læsning skal stige år for år
- Mindst 80 % af eleverne skal være gode til at læse i de nationale test
- Andelen af svage læsere skal reduceres år for år

Målgruppe for handleplanen

Målgruppen for handleplanen er skolens personale, hvor skolernes faglige vejledere sammen med skoleledelserne har en særlig opgave i at udbrede kendskabet til handleplanens områder og understøtte de fagprofessionelles arbejde med tiltag og indsatser, der understøtter handleplanens beskrivelser og den enkelte skoles omsætning heraf. Handleplanen er udviklet i et samarbejde mellem skolerne og forvaltningen. Den enkelte skole beskriver skolens arbejde med at omsætte handleplanen til konkrete pædagogiske og didaktiske tiltag og indsatser inden for de syv områder.

³ [ePIRLS 2016](#) og [Børns læsevaner 2017: Overblik og indblik, Tænk tanken Fremtidens Biblioteker](#)

Data og analyse af data

Alle skoler i Syddjurs Kommune følger den kommunale evalueringsplan, og det er læsevejlederne, der sammen med skoleledelsen har ansvar for, at elevernes læsefærdigheder testes inden for de angivne testperioder. Der følges op på klassens og den enkelte elevs faglige udvikling gennem løbende skriftsprogskonferencer. Det er læsevejlederne og skoleledelsen, som har ansvar for at planlægge og afholde skriftsprogskonferencer. Ved konferencerne er det vigtigt, at både læsevejleder og andre relevante vejledere/ressourcepersoner, en ledelsesrepræsentant og klassens/årgangens lærere deltager. Det anbefales, at skolerne udarbejder et årshjul, som indeholder en plan for testafvikling, skriftsprogskonferencerne og opfølgende indsatser.

Ved skriftsprogskonferencerne analyseres og tolkes testresultater blandt andet med fokus på at følge elevernes progression samt iværksætte indsatser og handlinger på klasseniveau samt eventuelle individuelle indsatser for elever i skriftsprogsvanskeligheder. På konferencen inddrages ligeledes kvalitative data. Det er ud fra de faglige drøftelser baseret på evidens og data, at kvalificerede og målrettede skriftsprogindsatser tilrettelægges. I det omfang det er muligt, deltager læsevejleder eller andre relevante vejledere/ressourcepersoner i de efterfølgende indsatser. Indsatser følges systematisk op og evalueres på elevniveau.

Særligt i forbindelse med overgange i skolen inddrages data for at sikre en grundig overlevering. På den måde sikres et systematisk arbejde med elevens skriftsproglige udvikling gennem hele skoleforløbet.

Særlige overgange og relevant data:

- Dagtilbud, tidlig SFO og 0. kl.: Sprogvurdering 3-6 år
- 0. kl. til 1. kl.: Sprogvurdering 3-6, Bogstavprøve og Risikotest for ordblindhed
- Indskoling til mellemtrin: DVO, læse- og staveprøve
- Mellemtrin til udskoling: Læse- og staveprøve
- Udskoling til ungdomsuddannelse: Afgangsprøver

To gange årligt afvikler skolerne læringsamtaler med forvaltningen. Læringsamtalerne tager udgangspunkt i skolernes anvendelse af data og har skiftende fokus.

En gang årligt holdes et møde mellem den enkelte skole (læsevejleder/pædagogisk leder) og læsekonsulenten, hvor skolens generelle læsekultur og læseindsatser herunder ordblindeindsatser drøftes.

Øvrige anbefalinger og inspiration

- Understøttelse af skolens arbejde med tidlig indsats målrettet forebyggelse af afkodningsvanskeligheder [Viden om forebyggelse af afkodningsvanskeligheder](#)
- Understøttelse af overgange mellem dagtilbud og skole [Overgange](#)
- Understøttelse af overgange mellem grundskole og ungdomsuddannelse [Overgange](#)

Input til skolens videre arbejde

- Skolen udarbejder beskrivelse og årshjul over test/evalueringer, skriftsprogskonferencer og indsatser samt opdaterer årligt årshjulet.

Den første læseindlæring - tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser

Forskning viser, at det har en positiv effekt at sætte tidligt ind for at understøtte elevens sprog- og læseudvikling. Allerede ved skolestart kan der være stor forskel på børns sproglige kompetencer. Derfor er det vigtigt, at skole og dagtilbud samarbejder og erfaringsudveksler omkring arbejdet med børnenes talesproglige og før-skriftlige kompetencer. Da sproget er fundament for læseudvikling og læring generelt, er det vigtigt med tidlig opsporing og tidlig indsats for at forebygge omfattende læsevanskeligheder.

Overgangen fra dagtilbud over tidlig SFO til 0. klasse sker over en kort periode og indeholder mange skift for eleven. Det er derfor af stor betydning, at der forud for overgangen til tidlig SFO har fundet et systematisk samarbejde sted mellem dagtilbud og tidlig SFO/skole, hvor genkendelighed og forudsigelighed er vigtige elementer. Samarbejdet kan f.eks. omhandle arbejdet med *Syddjurs Sprogkanon*, dialogisk oplæsning, sprogliggørelse af oplevelser for og med børnene, arbejdet med *Klar til læring* samt besøg mellem dagtilbud og skole.

For at understøtte overgangen mellem dagtilbud og tidlig SFO/skole afholdes overleveringsmøde med inddragelse af relevante ressourcepersoner i det tidlige forår samtidig med, at skolerne inviterer dagtilbud til tilbagemøder i efteråret, hvor sprogvurderingsresultater fra 0. klasse og arbejdet med talesproglige og før-skriftlige kompetencer inddrages.

Elever med sproglige udfordringer eller begyndende læsevanskeligheder skal opdages tidligt, for at der kan iværksættes særlige indsatser. I Syddjurs Kommune anvendes *Sprogvurdering 3-6* og *Risikotest for ordblindhed* som opsporingsværktøjer i 0. klasse. Som opfølgning på disse evalueringer afholdes skriftsprogsamtaler med undervisere i 0. klasse med fokus på at drøfte elevernes kompetencer og progression samt tilrettelægge forebyggende skriftsprogsindsatser.

Det anbefales, at skolens læsevejleder tilknyttes 0. og 1. årgang med henblik på at understøtte læreprocesser både for de fagprofessionelle og for eleverne. Læsevejlederen kan hjælpe med at prioritere og organisere det forebyggende arbejde målrettet den første læse- og skriveundervisning, organiseringen af undervisningen, materialevalg samt at opspore elever med sproglige udfordringer eller begyndende læsevanskeligheder.

Et barns læseudvikling gennemløber typisk tre faser - den logografiske læsning, hvor barnet genkender enkelte ord ud fra visuelle kendetegn eller kendte "ordbilleder", den alfabetiske læsning, hvor bogstavernes lyde er i fokus og den alfabetiske kode "knækkes" og den ortografiske fase, hvor læsningen flyder hurtigere, og der er overskud til at forholde sig til tekstens indhold. Det er primært de to første faser, der er i spil i den første læseindlæring. Derfor beskrives de nedenfor.

Beskrivelse af læseudvikling

Den logografiske fase udgør fundamentet for læseudviklingen og er i fokus i dagtilbud samt i 0. klasse og understøttes gennem leg med sproget samt sproglig opmærksomhed. Indsatserne omhandler sprogtilegnelse, ordforråd, sætningsopbygning, udtale, kendskab til skriftsprog, rim og remser, anvendelse af tal og bogstaver, inddragelse af bøger samt it og andre medier.

Udgangspunktet er at udvikle følgende kompetencer hos eleven:

- Opmærksomhed på bøger og interesse for læsning
- At kunne efterligne oplæsning og skrift
- At kunne gætte om indholdet ud fra illustrationer, sætningsopbygning og ordteksten
- At kunne gætte konkrete ord ud fra visuelle kendetegn ved ordet og den første lyd i ordet
- At kunne finde frem til første og sidste lyd i et ord

Følgende pædagogiske tiltag stimulerer fundamentet for læseindlæringen:

- Højtlesning inkl. dialogisk læsning med fokus på ordforråd, meddigtning og historiefortælling
- Brug af pegebøger og billedbøger som udgangspunkt for en samtale
- Adgang til et bredt udvalg af bøger f.eks. billedbøger, tegneserier og letlæsningsbøger
- Besøg på det lokale bibliotek og PLC
- Stimulering af barnets fantasi gennem spørgsmål til den oplæste bog, meddigtning og brug af konkrete effekter samt genfortælling af læste historier
- Stimulering af forståelse af omverdenen gennem udflugter med efterfølgende emnearbejde via samtaler, udstillinger og billeder
- Legelæsning og legeskrivning/ skriblerier
- Træning af læseretning ved at fingeren følger teksten
- Fokus på bogstaver, så der opstår sikkerhed i forhold til form, navn og lyd - herunder træning af visuelle og auditive kendetegn ved bogstaverne f.eks. gennem brug af bogstavhus, skrivehus og håndfonemer
- At arbejde med sproglig opmærksomhed på sætnings-, ord- og stavelsesniveau fx. ved at skelne ord i en sætning, opbygge sætninger, høre rim, selv rime og danne sammensatte ord
- At arbejde med spil, sange, rytme, bevægelseslege, rim og remser
- Arbejde med børnestavning
- At arbejde med udtaledistinkthed/tydelig udtale
- Fokus på udvikling af barnets produktive og receptive sprog

I den alfabetiske fase er udgangspunktet at forstå, at der til hvert bogstav svarer en lyd. I denne fase lærer eleverne at knække læsekoden gennem fokus på fonologiske strategier.

Udgangspunktet er at udvikle følgende kompetencer hos eleven:

- Afkodning af grafem (bogstavtegn) /fonem (bogstavlyd)
- Opmærksomhed på bogstavrækkefølgen
- Læsning af lydrette ord ved at lydere og stavelsesdele ordene

- Opdeling af ord i stavelser
- Genkendelse af de mest almindelige 120 ord
- Fokus på læsning og forståelse af enkle tekster
- At kunne referere enkle tekster

Følgende pædagogiske tiltag understøtter den første læseindlæring:

- Træning af et funktionelt bogstavkendskab gennem et målrettet arbejde med forbindelsen mellem bogstavtegn og bogstavlyd
- At arbejde med fonologisk opmærksomhed ved at genkende, sammenligne, isolere og fjerne stavelser og bogstavlyde først, sidst og midt i ord
- At arbejde med fokus på lyd rækkefølge i ord som med/dem, den/ned
- At arbejde med børnestavning
- At arbejde med hyppige korte skriveøvelser i forskellige teksttyper
- At arbejde med læsning og træning af de 120 mest almindelige ord
- At arbejde med et bredt udvalg af afkodningsstrategier
- At have adgang til et alsidigt udvalg af letlæselige bøger
- Daglig læsning af bøger med lydrette ord, hyppige ord og mange gentagelser
- At arbejde med gentaget læsning og makkerlæsning

Øvrige anbefalinger og inspiration

- Arbejdet med hurtig bogstavindlæring kombineret med daglige skriveøvelser og læsning, hvor eleverne får mulighed for at anvende de bogstaver, som de gradvist lærer. [Raskere bokstavlæring er god oplæring, også for elever som strever](#) og [Bokstavfilm om rask bokstavprogresjon](#) og [Raske bokstaver: Udnytt mulighetene](#)
- [Styrkelse af elevernes læsning gennem arbejdet med gentaget stavning/ læsebogsdiktat](#)
- [Arbejdet med gentaget læsning](#) jf. *Flydende læsning i praksis* af Gertrud Brandt
- [Opdagende skrivnings betydning for læseindlæringen](#), National Videncenter for læsning
- [Literacy og numeracy i børnehaven og indskoling](#), National Videncenter for læsning
- [Faghæfte for dansk – Fælles mål, læseplan og vejledning](#)
- Inspiration fra READ, Aarhus Kommune - [READ - sammen om læsning](#)
- Styrkelse af overgang mellem 0. og 1. klasse ved at en pædagog fra 0. klasse følger med op i 1. klasse og omvendt er kommende dansklærer i 1. klasse tilknyttet 0. klasse.

Input til skolens videre arbejde

- Beskrivelse af arbejdet med overgangen mellem dagtilbud, tidlig SFO og indskoling
- Beskrivelse af arbejdet med sprog i tidlig SFO
- Beskrivelse af skolens arbejde med bogstavindlæring i 0. klasse
- Beskrivelse af skolens arbejde med den første læsning og skrivning i indskolingen

Den fortsatte læsning samt arbejdet med sproglig udvikling i fagene - faglig læsning og skrivning

Den fortsatte læsning (den ortografiske fase) på melletrinnet og i udskoling handler om at blive fortrolig med flere afkodningsstrategier, at konsolidere sin læsning og at udvikle korrekt og hurtig læsning. Den gode funktionelle læser kan læse både på linjerne, mellem linjerne og bag linjerne og anvende forskellige læseforståelsesstrategier alt efter formålet med læsningen. For at alle elever kan nå hertil, er det nødvendigt, at der fortsat anvendes meget tid på læsning. Eleven skal læse meget og i mange forskellige sammenhænge for at lære at læse varierede teksttyper og genrer.

Udgangspunktet er at udvikle følgende kompetencer hos eleven:

- At kunne læse og stave længere vanskeligere ord
- At kunne genkende morfemer (ords mindste betydningsbærende dele) under læsning
- At øge læsehastigheden tilpasset tekstens sværhedsgrad og læseformålet
- At kunne læse og forstå fag- og skønlitterære tekster målrettet aldersgruppen
- At kunne bruge læsning til læring og oplevelse

Følgende pædagogiske tiltag udvikler den fortsatte læsning:

- At arbejde med læseforståelsesstrategier for at skabe refleksiv læsning herunder
 - Hukommelsesstrategier som stikord, resume
 - Strategier der kobler ny viden med læserens baggrundsviden som f.eks. ordkendskabskort, opklaring af ordbetydning, arbejde med forforståelse af emne og teksttype
 - Strategier der har fokus på læserens forståelse af det læste ved at stille spørgsmål til teksten, forudsige tekstens handling samt højt læse teksten
 - Strategier der skaber overblik over tekstens indhold via grafiske illustrationer og f.eks. kolonnenotat, tidslinje og mindmap
- At arbejde med makkerlæsning f.eks. metoderne *Ord pr. minut* og *Udtryksfuld gentaget oplæsning*
- At arbejde med præcisionslæsning for at øge sikkerhed og præcision
- Arbejde med morfologiske strategier i forhold til læsning og stavning samt ordkendskab
- At arbejde med faglig læsning med fokus på teksttypers opbygning, sprog, ordkendskab og læseformål
- At arbejde med læseteknikker som overblikslæsning, skimming, punktlæsning, nærlæsning og skærmlæsning afstemt efter læseformålet
- At arbejde med informationssøgning i tekster og på nettet
- At skrive ud fra tekster der læses

Undervisning i faglige læsning handler om at give eleverne redskaber og strategier til at kunne læse, forstå og tilegne sig viden gennem fagtekster. Derfor må alle faglærere hjælpe eleverne med at håndtere læseopgaven i deres fag, så eleverne får et godt udbytte af læsningen. Formålet med undervisning i faglig læsning og skrivning er at styrke elevernes faglige viden og indsigt. Udgangspunktet er derfor, at alle lærere er læse- og skrivelærere.

Sproglig udvikling er et tværgående tema i Fælles Mål og obligatorisk i alle fag.⁴ Eleverne skal gennem deres skoleforløb udvikle deres sproglige færdigheder, så de kan tilegne sig viden om verden, trives og lære i alle fag. For at understøtte elevernes deltagelsesmulighed er arbejdet med sproglig udvikling i alle fag afgørende - uanset elevernes sproglige baggrund. Eleverne møder hver dag nye ord og nyt sprog i alle fag. Det betyder, at der på tværs af fag arbejdes på at bygge bro mellem elevernes hverdagsprog og det konkrete fagsprog. Arbejdet med sproglig udvikling i fagene er derfor en central del af alle læreres arbejde.

Arbejdet med sproglig udvikling på tværs af fag indebærer et systematisk arbejde med ordtilegnelsesstrategier i en faglig kontekst, hvor der er fokus på ordkendskab og fagteksters formål, opbygning og sprog. Formålet med dette er, at eleverne lærer strategier til at tilegne sig nye og ukendte ord f.eks. via en morfologisk tilgang eller ved at udlede ordenes betydning via sammenhængen i teksten. På den måde udvider og udvikler eleverne gradvist deres ordforråd og ordtilegnelsesstrategier.

Arbejdet med sproglig udvikling på tværs af fag indebærer også skrivning i fagene. Hvor læsning er receptivt, er skrivning produktiv. Gennem skrivning eksperimenterer eleverne med at producere forskellige tekster og får derigennem kendskab til fagenes sprog og teksttyper. Skriveundervisning i fagene handler bl.a. om, at eleverne anvender fagets sprog og begreber og stilladseres via skrivestrategier, skriveskabeloner og notatteknikker. At skrive om de tekster der læses, øger forståelsen.

Øvrige anbefalinger og inspiration

- [Ny film om faglige læsestrategier \(videnomlaesning.dk\)](#)
- [Hvad virker i dansk læsning](#) Vidensopsamling september 2017
- Arbejde med [faglig læsning](#), Nationalt Videncenter for læsning
- [Læsning af faglige tekster i natur/teknologi](#), emu Danmarks læringsportal
- [Læsning i matematik](#), emu Danmarks læringsportal
- [Læsning af fagtekster i geografi](#), emu Danmarks læringsportal
- [Læsning af fagtekster i fysik/kemi](#), emu Danmarks læringsportal
- [Faglig læsning og sproglig udvikling i samfundsfag og historie](#), emu Danmarks læringsportal
- Arbejde med [læseguides](#)

⁴ [Sproglig Udvikling, emu Danmarks læringsportal](#)

- Arbejde med stilladsring fx *Broen til fagsproget* af Helene Thise og Katja Vilien og *Læseforståelsens fantastiske fire* af Merete brudholm
- Arbejde med skriverammer og skriveskabeloner – fx [Margit Gades skriveskabeloner](#) samt skabeloner i AppWriter Cloud
- Arbejde med oplæsningskonkurrence for 5. årgang arrangeret af PLC/ netværk for læremidler og bibliotek i Syddjurs Kommune

Input til skolens videre arbejde

- Beskrivelse af skolens arbejde med at udvikle elevernes fortsatte læsning hen over mellemtrinnet og udskoling – herunder læsehastighed, højtlesning, læseforståelse samt viden om teksttyper og genrer.
- Beskrivelse af skolens arbejde med at stilladsere elevernes faglige læsning og sproglige udvikling hen over mellemtrinnet og i udskoling på tværs af fagrækken.

Læsemotivation samt analog og digital læsning

For at blive god til at læse må man først og fremmest engagere sig i at læse, hvilket kræver tid.

Ifølge Børne- og Undervisningsministeriet viser den internationale undersøgelse *PIRLS 2016*, at danske elever ligger lavt, når det kommer til læseglæde samtidig med, at de læser mindre i fritiden. Blot 20 procent af de danske elever kan rigtig godt lide at læse. *Børns Læsning 2017*⁵ viser ligeledes, at antallet af børn, der læser flere gange ugentligt, er faldende i perioden 2010-2017.

Læselyst er en afgørende faktor for elevers læseudvikling, hvilket indebærer, at skolen på forskellig vis må understøtte initiativer, der fremmer lyst og motivation til læsning gennem skoleforløbet

Det anbefales, at skolens læsevejleder og læringsvejleder/PLC-vejleder samarbejder med de øvrige undervisere om arbejdet med læselyst og skolens læsekultur. Samtidig anbefales det, at skolen tilrettelægger læsebånd med et tydeligt formål og velorganiseret fagligt indhold som ramme for læsefællesskaber og fordybelse.

At inddrage elevernes perspektiv i arbejdet med læselyst har stor betydning samtidig med, at en let og umiddelbar adgang til både fag- og skønlitterære bøger samt læsende rollemodeller inspirerer til læsning. Endelig har det stor betydning at iscenesætte læsningen og skabe inspirerende læsemiljøer, at skabe dialog omkring læsningen samt at understøtte formidling af læseoplevelsen fx via Book talk (en kort præsentation af udvalgte bøger), Book trailer (en kort film, der præsenterer en bog) eller Book Bento (et billede af en bog med fysiske objekter, der passer til historien).

Ud over den fysiske bog kan andre modaliteter være i fokus. At supplere den analoge læsning med digital læsning, lyttelæsning og Podcast kan også fremme elevernes læselyst. De forskellige modaliteter har hver især særlige kvaliteter, men stiller også forskellige krav til læseren.

Analog læsning egner sig godt til gentaget læsning, højtlytlæsning, makkerlæsning og til arbejdet med flydende læsning. Den fysiske bog kan være nemmere at bladre i end digitale bøger samtidig med, at en fysisk bog giver en taktile sanseoplevelse.

Digital læsning er velegnet, når der skal arbejdes med lyttelæsning, og når flere elever skal læse den samme bog. Endelig giver digital læsning mulighed for oplæsningsfunktion, som kan være en støtte for elever i læsevanskeligheder. Arbejdet med digital læsning på fagportaler kræver undervisning i at læse digitale, multimodale tekster. Eleverne har derfor behov for at udvikle læsekompetencer, der understøtter lineær tekstlæsning i analoge tekster og udvikle navigationskompetencer og digitale læsestrategier, som understøtter digital læsning.

Den internationale læseundersøgelse fra *PIRLS 2016* viser, at danske elever på mellemtrinnet er gode til at læse på skærm, men de grundlæggende læsekompetencer opøves ved at læse i analoge tekster.⁶

⁵ [Børns læsevaner 2017: Overblik og indblik, Tænk tanken Fremtidens Biblioteker](#)

⁶ [Børne- og Undervisningsministeriet PIRLS 2016](#)

Øvrige anbefalinger og inspiration

- Arbejdet med lystlæsning i læsebånd [En håndbog til skoler og folkebibliotekers samarbejde om læsebånd](#)
- [Hvad ved vi om læsebånd og om læselyst i læsebånd](#)
- Indretning af læsemiljøer og udvikling af læsefællesskaber understøttet af PLC [Læselyst i Folkeskolen – inspirationsmateriale, der understøtter elevers lystlæsning](#)
- Samarbejde med [Syddjurs Bibliotek](#)
- Læsning som en del af SFO-aktiviteterne
- Arbejde med dialogisk læsning [Dialogisk Læsning emu Danmarks læringsportal](#) og
- Arbejde med bøger på flere sprog [Sproglige minoriteter](#)
- Arbejde med [Filmatiseret børne- og ungdomsbøger](#)
- Arbejde med [Læseteater med Explain Everything](#)
- Arbejde med [Dansk litteraturs kanon emu Danmarks læringsportal](#)
- [Inspirationskatalog til arbejdet med bogens år](#)

Input til skolens videre arbejde

- Beskrivelse af skolens arbejde med læsebånd herunder formål, organisering og det faglige indhold i læsebåndet gennem skoleforløbet.
- Beskrivelse af skolens arbejde med at inspirere elevernes læsning af skøn- og faglitteratur f.eks. via PLC samt inddragelse af elevperspektivet i forhold til arbejdet med læselyst.
- Beskrivelse af skolens arbejde med at understøtte formidlingen af elevernes læseoplevelse.
- Beskrivelse af skolens arbejde med at understøtte udviklingen af elevernes digitale læsestrategier for at understøtte digital læsning.
- Beskrivelse af skolens samarbejde med Syddjurs Bibliotek.
- Beskrivelse af skolens arbejde med sprog-/læsekufferter og læseguides i indskolingen

Forældresamarbejde omkring sprog og læsning

Undersøgelser viser, at forældrene har stor betydning for, hvor godt deres børn klarer sig fagligt i skolen.⁷

Skolerne har traditionelt i særlig grad haft fokus på at inddrage forældrene i børnenes læseudvikling, når de skal lære at læse. Når eleverne skal læse for at lære, har læsekultur og læsevaner i hjemmet fortsat stor betydning. Forældre vil gerne bakke op om læsning i hjemmet, men opgaven kan være svær, og nogle forældre har brug for konkret vejledning. En udfordring for forældre ligger ofte i kravet om 20-30 minutters læsning over for barnets lyst til at læse.

Undersøgelser viser, at læselysten falder med alderen – primært mellem 5. og 6. klasse.⁸ Børn på mellemtrinnet har derfor fortsat brug for, at deres voksne interesserer sig for deres læsning og mediebrug.

Et godt råd til forældre er at vise nysgerrighed og interesse for deres børns sprog og læsning og at hjælpe børnene ind i læsningens univers. Forældrene kan støtte en god læseudvikling og en vedvarende læselyst ved at skabe gode rammer for læsningen. Dels ved selv at læse og dermed være rollemodel for barnet og den unge, dels ved at læse højt eller læse sammen med barnet, tale om det læste og ved at introducere læsning i forskellige materialer og medier.

Endelig kan forældrene være kreative med sproget og få gode ideer til, hvordan man kan lege med ord og begreber. Det understøtter i høj grad læsefærdigheder og læseudvikling, da et rigt ordforråd har betydning for børns læseudvikling og dermed læselyst.

Børns læsning af litteratur afhænger i høj grad af voksnes initiativ, fordi de umiddelbart selv vælger andre fritidsbeskæftigelser. Overordnet viser *Børns læsevaner 2017*,⁹ at børn og unge anser læsning som vigtig, at de oplever, at læsning nytter i forhold til at blive bedre læsere, samt at de oplever, at deres forældre engagerer sig i, om de læser. Undersøgelsen viser ligeledes, at børn inspireres til valg af læsestof af film, internettet og af det nære miljø, hovedsageligt deres venner og mor. Samlet tegner undersøgelsen et varieret billede af børnenes opfattelse af bogen. På den ene side virker den skolerelateret, statisk, traditionel og svær tilgængelig i modsætning til de digitale medier. På den anden side tilbyder bogen dels et afbræk fra den hektiske hverdag og dels nogle særlige læseoplevelser, hvor man gribes af historiens plot.

Hvis børn og unge skal bevare og udvikle en læsekultur ved siden af alle de andre muligheder, de har i fritiden, peger undersøgelser på, at det kræver en indsats hos både lærere, bibliotekarer, forældre og børnene selv.

⁷ [Tidsskriftet Viden om Literacy: Tema: Skole i hjem – hjem i skole](#) samt [emu Danmarks læringsportal Hvad kan skolen gøre for at klæde forældre på til at støtte deres børns læsning?](#)

⁸ [Børns læsevaner 2017: Overblik og indblik, Tænk tanken Fremtidens Biblioteker](#)

⁹ [En stærk læsekultur hos børn og unge: Oplæg til en national læsestrategi. Tænk tanken Fremtidens Biblioteker](#)

Fremtidens biblioteker kommer i rapporten *En stærk læsekultur hos børn og unge* med 7 anbefalinger til en national læsestrategi herunder tilgængelig litteratur, kontinuitet i læseindsatsen hos fagprofessionelle og øget fokus på læsekultur i familien.¹⁰

Skolen skal gennem hele skoleforløbet inspirere til, hvordan forældre kan støtte op om deres børns fritidslæsning f.eks gennem læseguides til forældre med konkrete råd til gode rammer for læsning i hjemmet eller samtale om det læste - både når barnet skal lære at læse, og når barnet skal læse for at lære. At styrke sit barns læseudvikling handler ikke kun om at læse bøger – det handler om at give dem sprog og viden om verden. Understøttelse af læseoplevelser i hjemmet er også gode snakke, viden om verden, spil med fokus på hukommelse, sprog og bogstaver samt besøg på folkebiblioteket eller i nærmiljøet.

I udviklingen af en god læsekultur og et godt skole/hjem samarbejde om læsning har samarbejdet mellem skolens læsevejleder og læringsvejleder/PLC-vejleder afgørende betydning. Vejlederne kan f.eks deltage på forældremøder og ad den vej modellere læsning og komme med tydelige anbefalinger, når det gælder læsning i hjemmet.

Øvrige anbefalinger

- Udbredelse af kendskab til Nota herunder Kængurulommen. Nota er et bibliotek og videntcenter, der beskæftiger sig med bøger og læsning for mennesker med ordblindhed samt synshandicap der gør, at de ikke kan læse almindelig trykt tekst. [Nota](#)
- Inspiration fra READ, Aarhus Kommune - [READ - sammen om læsning](#)
- LæseLeg er et pædagogisk redskab med fokus på dialogisk læsning og early literacy i vuggestuer, dagpleje, børnehaver og indskoling [Læseleg](#)
- [Dialogisk Læsning](#)
- Inspiration til samarbejde om sprog [30 ideer til et aktivt samarbejde om sprog ved skolestart](#)
- Artiklen [Lad minoritetsforældre være en del af deres børns læring](#) handler om, hvordan man involverer minoritetsforældre i et sprogligt fællesskab (Larsen, 2015).

Input til skolens videre arbejde

- Beskrivelse af forældresamarbejdet om læsning gennem hele skoleforløbet - herunder ressourcestærke og mindre ressourcestærke forældres muligheder for at hjælpe med sprog og læsning i hjemmet.
- Beskrivelse af skolens samarbejde med Syddjurs Bibliotek
- Beskrivelse af vejledernes deltagelse i forældremøder gennem skoleforløbet

¹⁰ [En stærk læsekultur hos børn og unge: Oplæg til en national læsestrategi. Tænketanken Fremtidens Biblioteker](#)

Skrivning og skriveidaktik

Gennem arbejdet med skrivning og skriftlighed udvikler eleverne vigtige læringsstrategier. Et øget fokus på arbejdet med skriveidaktik har som formål at understøtte eleverne i at anvende skriftlighed som redskab til at fastholde og dokumentere viden, udvikle egne tanker, kommunikere samt understøtte elevernes læring på tværs af fag.

At skrive fører til dybdelæring og hjælper eleverne til at tilegne sig fagstoffet, hvorved ny erkendelse og indsigt opstår.

I en skriveidaktisk sammenhæng er det vigtigt at have fokus på tydelige skriveordrer herunder skriveformål og afsender- og modtagerbevidsthed, skrivestrategier og stilladsering af skriveprocessen, vurderingskriterier og evaluering.

At lære et fag indebærer at lære at udtrykke sig om og i faget på en faglig relevant måde. Den enkelte faglærer spiller derfor en central rolle for eleverne i udviklingen af deres skrivekompetencer i relation til de enkelte fag og fagområder. Udgangspunktet er derfor, at alle lærere er skriveundervisere af deres fags tekster, ligesom alle lærere er læselærere af deres fags tekster.

For at kvalificere skriveundervisningen er det vigtigt, at skriveundervisningen er målrettet og systematisk, og at fokus flyttes fra produktet til selve skriveprocessen, så eleverne vejledes, mens de skriver.

*Writing to Read*¹¹ anbefaler tre virkningsfulde elementer, som har fokus på at lære eleverne at læse med forståelse og at skrive klart og tydeligt. Studiet peger på, at skrivning kan være en facilitator for læsning, hvis eleverne skriver om det, de læser, og der derved skabes en sammenhæng mellem det læste og det skrevne. Anbefalingerne er:

- Lad eleverne skrive om de tekster, de har læst - analyse, tolkning og vurdering samt lad eleverne skrive resumeer af tekster, besvare spørgsmål til tekster og skrive noter til tekster.
- Undervis direkte i skriveprocessen og færdigheder i at skabe en tekst herunder teksttyper, sætnings- og afsnitkoblinger, stavning, staveregler og sætningsopbygning.
- Øg mængden af skriftligt arbejde

Skriveordrer

Formulering af skriveformålet og en tydelig skriveordre er lærerens redskab til at hjælpe eleverne i deres skriveproces, ligesom det er elevernes værktøj til at forstå formålet med en skriveaktivitet. At arbejde med skriftlige og præcise skriveordrer har derfor stor betydning for elevernes skriftlige produkt. Samtidig har et tydeligt skriveformål og præcise skriveordrer stor betydning for klarhed og sammenhæng i undervisningen.

Begrebet skriveordre dækker over skriveopgaven samt den instruktion, som læreren giver. En skriveordre kan udformes på mange forskellige måder alt efter, om eleverne skal skrive en

¹¹ [Writing to Read](#)

længere sammenhængende genrespecifik tekst eller en refleksionstekst (tænkeskrivning) som led i et læringsforløb, hvor selve teksten ikke er i fokus.

Skriveordrer skal angive en tydelig retning og en ramme for elevernes skrivning. Ongstads skrivetrekant kan være et redskab for lærerens planlægning af skriveopgaver til eleverne og har fokus på skriveordrens formål, indhold og form.¹²

Skrivestrategier og stilladsering af skriveprocessen

Ifølge et stort amerikansk metastudie, *Writing next*, er undervisning i og viden om skrivestrategier det mest effektfulde redskab i udviklingen af elevernes skrivekompetencer.¹³ Eleverne bør derfor kende til et repertoire af skrivestrategier i skrivearbejdets forskellige faser.

Før-skrivefasen handler om at få ideer til, hvad man vil skrive om og hjælp til at forestille sig, hvordan teksten kan se ud. Før-skrivefasen har f.eks. fokus på:

- At nærlæse skriveordren og vurderingskriterierne
- Strategier til idegenerering herunder mindmap samt aktivering af forhåndsviden og informationssøgning
- At undersøge modeltekster og arbejde med fællesskrivning af en modeltekst

Skrivefasen handler om at få ordene ned på papir eller skærm og videreudvikle ideer fra før-skrivefasen. Skrivefasen har f.eks. fokus på:

- At gøre brug af skriverammer evt. med sætningsstartere og ord hentet fra teksten og fagområdet
- At fortælle om indholdet forud for og undervejs i skriveprocessen

Revideringsfasen handler om at forbedre og udvikle teksten. Revideringsfasen har f.eks. fokus på:

- At genlæse modeltekster
- Afprøve alternative formuleringer
- At læse og revidere egen/makkers tekst på baggrund af skriveordrens krav og vurderingskriterier

Færdiggørelsesfasen handler om at færdiggøre og rette teksten samt gøre den præsentabel for en læser. Færdiggørelsesfasen har f.eks. fokus på:

- At færdiggøre teksten på baggrund af respons
- At læse teksten højt eller anvende oplæsningsværktøj

¹² På sporet af god skriveundervisning af Jon Smidt, Randi Solheim og Arne Johannes Aasen. Klim 2013

¹³ Graham, S. og Perin, D.: *Writing Next: Effectives strategies to improve writing of adolescents in middle and high school – A report to Carnegie Corporation of New York*. Washington D.C: Alliance for Excellent Education 2007

- At arbejde med den grafiske udformning af teksten

Teaching-Learning cirkelns fire faser i tekstarbejdet opbygger også et stillads om elevernes tekstarbejde gennem vidensopbygning, læsning af modeltekster samt modellering af skriveprocessen.¹⁴ De fire faser er følgende:

- Opbygning af faglig viden om emnet og teksttypen samt udvidelse af ordforrådet
- Dekonstruktion af en modeltekst inden for den valgte teksttype samt synliggørelse af karakteristiske sproglige træk og typiske træk i tekstopbygning
- Fælles konstruktion af en modeltekst inden for den valgte teksttype
- Elevernes selvstændige skrivning af den pågældende teksttype

Vurderingskriterier og evaluering

Det er vigtigt at tale med eleverne om de kriterier, som deres tekster bliver vurderet ud fra – og som de også selv skal vurdere egne og andres tekster ud fra.

I arbejdet med skrivedidaktik og skriftlighed arbejdes der med både formativ og summativ evaluering. Formativ evaluering er den løbende feedback på det skriftlige arbejde under skriveprocessen samt udviklingen af elevens skrivekompetence ud fra på forhånd opstillede vurderingskriterier. Summativ evaluering er den afsluttende bedømmelse og feedback på det endelige produkt ud fra på forhånd opstillede vurderingskriterier.

Når lærerne evaluerer elevernes tekster, er rutiner et godt pædagogisk redskab. Det giver tryghed og genkendelighed hos eleverne, når de ved, hvad der forventes af dem. Hatties feedbackspørgsmål kan udgøre den overordnede ramme for evalueringen¹⁵.

- Feed Up: Hvor er jeg på vej hen? (målet)
- Feed Back: Hvor er jeg i læreprocessen mod målet? (elevens læreproces)
- Feed Forward: Hvad er næste skridt mod målet? (stilladsering af elevens læreproces)

Øvrige anbefalinger

- [Hvad virker i dansk læsning](#) Vidensopsamling september 2017
- [Viden Om - Feedback på skriftlighed i danskundervisningen](#), emu Danmarks læringsportal
- [Skrivedidaktik på mellemtrinet i alle fag](#), emu Danmarks læringsportal
- [Lad os skrive om skrivedidaktik](#), Nationalt Videncenter for Læsning

¹⁴ Genreskrivning i skole af Mette Kirk Mailand 2007

¹⁵ Synlig læring - for lærere af James Hattie. Dafolo 2013

- *Gode skrivestrategier – på mellemtrinet og i overbygningen* af T Kvithyld, T Kringstad og G. Melby
- *Skivedidaktik – en vej til læring* af Mette Bjerregaard, Lene Brok og Klara Korsgaard

Input til skolens videre arbejde

- Beskrivelse af skolens arbejde med opdagende skrivning i indskolingen
- Beskrivelse af skolens arbejde med skriveordre, vurderingskriterier og evaluering af skriftlige opgaver
- Beskrivelse af skolens arbejde med stilladsering af elevernes skrivning
- Beskrivelse af skolens arbejde med skrivning som reflektions- og læringsstrategi gennem tænkeskrivning og skolens arbejde med præsentationsskrivning
- Beskrivelse af skolens arbejde med teksttyper gennem skoleforløbet
- Beskrive af skolens arbejde med faglig skrivning herunder notatteknik

Ordblindhed - foregribende og indgribende indsatser

Ordblindhed indebærer markante vanskeligheder med at *lære* at læse og skrive, som følge af langsom og upræcis omsætning af bogstaver og bogstavfølger til sproglyde. Ordblinde har særlig svært ved at læse ord, som de ikke har set før. Læse- og stavefejlene er ofte i modstrid med almindelige forbindelser mellem bogstav og lyd, fx *kulde* læst som *kunne* og *dig* skrevet som *din*. Samtidig kan elever med dyslektiske vanskeligheder have en tendens til at bytte om på rækkefølgen af bogstaver i ord.

Ordblindhed kan være genetisk betinget, men skyldes hverken dårlig begavelse eller synsvanskeligheder.

Definition af ordblindhed

Læseforsker Carsten Elbro definerer dysleksi som: *...markante vanskeligheder med at lære at bruge skriftens lydprincip. Disse vanskeligheder fører til besvær med at tilegne sig sikker og hurtig ordafkodning.*¹⁶

Den internationale dysleksidefinition beskriver dysleksi på følgende måde: *Dysleksi er en specifik indlæringsvanskelighed, som er af neurobiologisk oprindelse. Dysleksi er kendetegnet ved vanskeligheder med præcis og /eller automatiseret ordgenkendelse og ved stave- og afkodningsvanskeligheder. Disse vanskeligheder skyldes problemer med fonologisk forarbejdning. Vanskelighederne er ofte uventede set i forhold til andre kognitive og indlæringsmæssige færdigheder og tilstedeværelsen af effektiv undervisning... Sekundære konsekvenser kan være problemer med læseforståelse og nedsat læseerfaring, som kan hindre vækst i ordforråd og baggrundsviden.*¹⁷

Hos elever i ordblinddevanskeligheder kan både afkodning og stavning være påvirket. Når en elev har svært ved at afkode, begrænses den sproglige og faglige udvikling, hvis ikke der sættes indgribende og kompenserende ind med LST. Læsning af en mangfoldighed af tekster, og er den primære kilde til sproglig udvikling og tilegnelse af viden efter skolestart. Det er derfor vigtigt, at børn i læsevanskeligheder stimuleres sprogligt gennem højtlesning samt lyttelæsning sideløbende med, at de arbejder målrettet med afkodningsstrategier målrettet ordblindhed.

Ordblindhed er en *funktionsnedsættelse*, der medfører vanskeligheder med at *tilegne sig sikre afkodningsfærdigheder*, og derfor kræver ordblindhed en *målrettet indsats*.

Målrettet og systematisk undervisning

Da den internationale dysleksidefinition fremhæver, at læse- og stavevanskelighederne er uventede i forhold til elevens kognitive og indlæringsmæssige færdigheder samt tilstedeværelsen af effektiv undervisning, er det af afgørende betydning, at eleven forud for

¹⁶ Elbro 2007

¹⁷ Lyon, Shaywitz og Shaywitz, 2003

en ordblindeudredning med den nationale ordblindetest eller andre testmaterialer har modtaget en systematisk og modellerende undervisning med udgangspunkt i følgende områder:

- Fonemopmærksomhed og bogstavkendskab, hvilket vil sige systematisk arbejde med sproglyde og kobling mellem bogstavtegn og bogstavlyd
- Udnyttelse af skriftens lydprincip – herunder lydprincippet for enkeltlyde, bogstavfølger og det morfologiske princip (ords betydningsbærende dele).
- Ordgenkendelse og ordkendskab
- Flydende automatiseret læsning
- Læseforståelse

Kendetegn - ordblindevanskeligheder

Det er vigtigt med en tidlig og forbyggende indsats over for børn, der er i risiko for at udvikle dyslektiske vanskeligheder. Allerede tidligt i et barns liv kan en række faktorer indikere, om barnet er i risiko for at få omfattende læsevanskeligheder senere i skolelivet.

Daginstitutionsområdet (3 – 6-årige)

- Ordblindhed i familien
- Barnet har vanskeligheder med sprogforståelsen og et begrænset ordforråd
- Barnet har forsinket taleudvikling
- Barnet bruger i lang tid enkeltord i stedet for sætninger og har vanskeligt ved korrekt sætningsopbygning
- Barnet har svært ved at få styr på udtalen af ord med flere konsonanter (f.eks. strømpe, springe, længst)
- Barnet har vanskeligt ved hurtigt at benævne ord
- Barnet har vanskeligt ved korrekt brug af de personlige stedord
- Barnet har vanskeligt ved at huske ord, sangtekster, rim og remser og forstå længere beskeder

Den tidlige indskoling (0. - 1. klasse)

De ovenfor skitserede faktorer vil fortsat være gældende, men derudover gælder følgende:

- Eleven viser ringe interesse for bogstaver, sprogets forside og bøger
- Eleven har vanskeligt ved at huske bogstaver eller tal
- Eleven har vanskeligt ved fonologisk opmærksomhed, herunder at opdele ord i mindre dele og arbejde med de enkelte lyde. F.eks. at finde frem til, hvordan ordet "lur" vil lyde, hvis man fjerner den første lyd /l/

Vanskeligheder i forhold til bogstavkendskab og fonologisk opmærksomhed (fx hvad starter *fisk* med?) er i børnehaveklassen de vigtigste indikatorer for udviklingen af dyslektiske vanskeligheder.

Den sene indskoling (2. - 3. klasse)

De ovenfor skitserede faktorer vil fortsat være gældende, men derudover gælder følgende:

- Eleven har vanskeligt ved at lære alfabetet og oversætte bogstav til lyd og bogstavfølger til ord
- Eleven har vanskeligt ved hurtigt at genkende ord i læsning og forsøger ofte at lære teksten udenad
- Eleven læser meget langsomt og upræcist
- Eleven har vanskeligt ved stavning
- Eleven har vanskeligt ved at formulere sig skriftligt
- Nogle ordblinde elever kan have vanskeligt ved at lære fremmedsprog
- Nogle ordblinde elever har vanskeligt ved at lære tabeller og løse matematikopgaver
- Nogle ordblinde elever er lang tid om at lære navnene på abstrakte begreber f.eks. ugedage og måneder
- Eleven kan have nederlagsfølelse og ringe tro på egne evner

Mellemtrinnet (4. - 6. klasse)

De ovenfor skitserede faktorer vil fortsat være gældende, men derudover gælder følgende:

- Eleven udsætter opgaver med læsning
- Eleven kan have problemer med at resumere tekster
- Eleven kan have problemer med at besvare åbne spørgsmål til tekster
- Eleven har stavevanskeligheder, staver upræcist og staver ofte samme ord forskelligt
- Eleven har ofte vanskeligt ved at formulere sig skriftligt og undgår skrivning
- Eleven kan have dårlig verbal arbejdshukommelse
- Eleven kan arbejde langsomt

Udskolingen (elever i 7. - 9. klasse)

De ovenfor skitserede faktorer vil fortsat være gældende, men derudover gælder følgende:

- Eleven kan have et mangelfuldt og utilstrækkeligt ordforråd pga. manglende læseerfaring
- Eleven kan have ringe opmærksomhed på detaljer eller fokuserer for meget på dem
- Eleven kan misforstå informationer
- Eleven kan have problemer med at færdiggøre opgaver
- Eleven have problemer med planlægning af tid og opgaver

Screening og udredning for dysleksi

Elever i risiko for at udvikle dyslektiske vanskeligheder kan findes ved hjælp af følgende screeninger:

- Sprogvurdering 3-6 år (børnehaveklassen)
- Risikotest for ordblindhed (slutningen af 0. klasse, midt i 1. klasse og i slutningen af 1. klasse)
- DVO i slutningen af 2. klasse. DVO-testen er udviklet af det tidligere *Dansk Videncenter for Ordblindhed* og indeholder følgende deltests: nonordsstavning (gruppetest) samt tre individuelle test (højtlesning af rigtige ord, højtlesning af nonord og fonologisk subtraktion)

Ved en begrundet mistanke om ordblindhed på baggrund af tidligere screening samt resultater fra national test, læseprøver, staveprøve samt lærernes iagttagelse i undervisningen benyttes *den nationale ordblindetest*.

Den nationale ordblindetest kan identificere elever og studerende i orblindevanskeligheder på tværs af uddannelser. Testen kan benyttes fra slutningen af 3. klasse. Forældre har fra slutningen af 4. klasse retskrav på, at der laves en ordblindetest med deres barn ved begrundet mistanke om ordblindhed. Testen skal ifølge gældende retningslinjer tages i slutningen af skoleåret (marts til juni).

Formålet med ordblindetesten er at kunne tilrettelægge et fyldestgørende undervisningstilbud til elever i dyslektiske vanskeligheder. Testen kan benyttes af elever med dansk som modersmål og elever med dansk som andetsprog, da testen indeholder en simpel ordforrådstest, der afdækker om testresultatet beror på et begrænset ordkendskab.

Efter ordblindetesten genererer testsystemet en rapport, hvor resultatet fra ordblindetesten fremgår. Testen scores i tre kategorier - *Ikke ordblind*, *Usikker fonologisk afkodning* og *Ordblind*. Testresultatet af *den nationale ordblindetest* opbevares elektronisk i en databank i 15 år, og kan tilgås af skolens testvejledere via Uni-Login samt en senere uddannelsesinstitution, hvis forældrene giver samtykke dertil.

Det er afgørende, at der bliver fulgt op på testen uanset, hvilken kategori elevens score placerer sig i. Læse- og staveudviklingen bør følges nøje hos den gruppe af elever, der scorer i kategorierne *Ikke ordblind* og *Usikker fonologisk afkodning*, da der kan være tale om andre vanskeligheder med læsning, som kræver en indsats. Samtidig er det vigtigt at følge op med kompenserende og indgribende tiltag for gruppen af elever, der placerer sig i kategorien *Ordblind*. Børne- og Undervisningsministeriet har i 2016 udgivet et inspirationsmateriale om indsatser i forhold til ordblindhed.¹⁸ Endelig er det vigtigt, at tiltag og indsatser dokumenteres på elevniveau.

¹⁸ [Ordblindhed i grundskolen – et inspirationsmateriale](#)

Supplerende test i forbindelse med ordblindeudredning

Forud for den nationale ordblindetest kan følgende test anvendes. Testene kan i nogle tilfælde stå i stedet for den nationale ordblindetest for elever i omfattende kognitive udfordringer og opmærksomhedsvanskeligheder.

- Elbros ordlister
- IL - Individuel Læseprøve, herunder IL Basis og IL Ungdom
- Testbatteriet, Specialpædagogisk Forlag
- *Find det, der lyder som et ord og Find det ord, der er rigtigt stave*¹⁹

Foregribende og indgribende indsatser

Elever i risiko for at udvikle dyslektiske vanskeligheder og elever i dyslektiske vanskeligheder skal tilbydes en undervisning baseret på en fonologisk og en morfologisk tilgang til at udnytte skriftens principper. En sådan tilgang skal arbejde systematisk med afkodnings- og staveprincipper omfattende lydprincippet for enkeltbogstaver, lydprincippet for bogstavfølger og det morfologiske princip.

Samtidig er det afgørende, at den supplerende undervisning og de valgte metoder tager afsæt i følgende principper for god og effektiv undervisning:

- Tilrettelægges som intensive forløb
- Tager afsæt i elevens forudsætninger
- Arbejder med en systematisk tilgang til undervisningens indhold
- Har en modellerende tilgang, hvor underviseren modellerer opgaven for eleven
- Har fokus på direkte instruktion i bogstav-/lyd-forbindelse og udvalgte afkodningsstrategier
- Baserer sig på gentagelser og overindlæring.
- Er varieret og inddrager en bred vifte af læringstilgange

Ordblindevenlig undervisning

Målet for den ordblindevenlige undervisning er, at elever i omfattende skriftsprogsvanskeligheder kan indgå som ligeværdige og værdifulde deltagere i klassefællesskabet. Det er derfor afgørende, at eleverne kan tilgå undervisningen på lige fod med klassekammeraterne samt at de oplever progression i deres læring samt læse-/skriveudvikling.

Elever i risiko for at udvikle dyslektiske vanskeligheder og elever i dyslektiske vanskeligheder skal tilbydes og undervises i brugen af kompenserende og kvalificerende it samt stilladseres i deres læsning samt skriftlige arbejde f.eks. gennem adgang til digitale tekster, læseguides, brug af tydelige skriveordre og vurderingskriterier, skriverammer med sætningsstartere og nøgleord samt

¹⁹ [Find det, der lyder som et ord og Find det ord, der er rigtigt stave](#)

modelskrivning og modeltekster. Samtidig har alle elever på skolerne i Syddjurs Kommune adgang til læse- og skriveprogrammet AppWriter IOS eller AppWriter Cloud.

Arbejdet med kompenserende og kvalificerende it skal målrettes den enkelte elevs behov for læse- og/eller skrivestøtte. Herunder skal elever med ordblinddevanskeligheder samt elever med andre læsevanskeligheder grundet andre funktionsnedsættelser have adgang til digitale tekster og lydbøger via Nota. Elever med andre handicaps eller kognitive, visuelle og auditive funktionsnedsættelser, der medfører, at de har et læsehandicap, kan blive tilmeldt NOTA, hvis der foreligger dokumentation i form af test- eller undersøgelsesmaterialer fra PPR psykolog, speciallæge eller egen læge.

Samtidig anbefales det, at ordblinde elevers brug af kompenserende it understøttes af en fagperson på skolen med ekspertise i ordblindhed og it.²⁰ Omdrejningspunktet er at tilrettelægge og gennemføre en systematisk indsats rettet mod den ordblinde elevs brug af de kompenserende redskaber i alle læse- og skriveopgaver i alle fag.

Endelig er det af stor betydning for elevens brug af kompenserende it, at lærerteamet samt elevens forældre har kendskab til elevens skriftsproglige vanskeligheder, kender de ordlæse- og stavestrategier, eleven har arbejdet med i den supplerende undervisning og har viden om det kompenserende programs funktioner og didaktiske muligheder for at kunne understøtte og motivere eleven til aktivt at anvende programmet i de daglige læse- og skriveopgaver.

Læsecenter Syddjurs

Læsecenter Syddjurs afholder kurser i kompenserende it for elever i ordblinddevanskeligheder lokalt på de enkelte folkeskoler i et tæt samarbejde med de enkelte skoler. Formålet med kurserne er at klæde eleverne på til at arbejde med kompenserende it i fagene og samtidig understøtte lærerteamet i den daglige undervisning af elever i ordblinddevanskeligheder.

Skolens læsevejleder/dysleksikoordinator samt lærerteamet deltager på forskellig vis i selve kurset på den enkelte skole for at få viden om og indblik i elevernes arbejde med kompenserende it. Derved sikres det også, at der er en kendt voksen til stede under kurset.

Kurserne omhandler læse- og skriveprogrammet AppWriter Cloud. Programmet kan anvendes på Chromebooks samt pc'er og MacBooks. Eleverne vil i forbindelse med kurset få kendskab til og erfaring med at arbejde med Nota. Kurserne på de enkelte skoler strækker sig over to til tre dage i fem uger pr. skole.

Øvrige anbefalinger

- [Perspektiver på læse- og skriveteknologi i klasseværelset](#), Nationalt Videncenter for læsning
- [Læse- og skriveteknologi](#), Nationalt Videncenter for læsning

²⁰ [Projekt it og Ordblindhed - En undersøgelse af it-støtte til ordblinde elever på mellemtrinnet](#) s. 51 ff,

- [Ordblindhed](#), emu Danmarks læringsportal
- [Viden om – inkluderende læringsmiljøer](#), emu Danmarks læringsportal
- [Handout med gode råd til forældre til børn med ordblindhed](#), emu Danmarks læringsportal
- [Projekt it og Ordblindhed - En undersøgelse af it-støtte til ordblinde elever på mellemtrinnet](#)
- [Ordblindhed.dk](#)
- [Kortlægning af folkeskolens praksis for arbejdet med ordblinde elever](#), Danmarks Evalueringsinstitut

Input til skolens videre arbejde

- Beskriv skolens procedure i forhold til udredning af ordblindevanskeligheder herunder samarbejdet med forældrene
- Beskriv skolens foregribende og indgribende læseindsatser
- Beskriv skolens arbejde med implementering af læse- og skriveteknologi i undervisningen på tværs af fag